

Inserati se sprejemajo in velja tristoletna vrsta:

8 kr., če se tiska 1krat,
12 " " " " 2 "
15 " " " " 3 "

Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopis

ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija na Dunajski cesti št. 15 v Medijatovi hiši, II. nadstropji.

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — kr.
Za pol leta . . . 5 " — "
Za četrt leta . . . 2 " 50 "

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 "
Za pol leta . . . 4 " 20 "
Za četrt leta . . . 2 " 10 "

V Ljubljani na dem pošiljan velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo na Dunajski cesti št. 15 v Medijatovi hiši.

Izhaja po trikrat na teden in sicer v torek, četrtek in soboto.

„Slovenec“ Slovincem!

Z današnjim listom prevzamem podpisani izdajateljstvo in odgovorno vredništvo „Slovenca“.

Vredništvo časnika je zlasti dandanes res na vse strani toliko odgovorno, da ne kmalo kako delo toliko: odgovorno slavni vladi, odgovorno čast. naročnikom in bralcem. Odgovornosti proti vladi se bo znabiti še najglaglje zadostovalo, če je sicer vlada in njeni zastopnik nepristranski; zakaj §§. so očitno in javno izrečeni klicaji: „Do tú in ne dalje!“ Da vrednik le na te klicaje pazi, je dovolj. Da bo znabiti časniki v kljub §§. včasih še zasežen, pride od osebno-raznega razlaganja postave, kar je človeško in bode med ljudmi vselej. Pa če je dobra volja in poštenost na obeh straneh, to ravno veliko ne škoduje, niti vredniku, niti občinstvu.

Ali odgovornost proti občinstvu je brez vse primere večja, če se je sicer vrednik zaveda ter ni brez vere in brez vesti. Reče naj kdo, kar hoče, gotovo ima časnikaštvo večo moč brez vojakov in streliva, kakor ktera koli velevlast. Žalibog, da kristijani, celo duhovniki, ne spoznavajo dovolj te moči; naročujejo si in podpirajo brezverne in liberalne liste ter tako rekoč sovražniku meč podajajo postanejo sokrivi stisk in težav, ktere dandanes ubogo ljudstvo na vse strani tarejo. Naj reče kdo, kar rad, istina je, da nikoli bi ne bilo ljudstvo (vladajoče in vladano) tako malomarno v verskih rečeh, naj bi ne bili brezverni in brezvestni vredniki ljudstva slabo vodili ter ga v malomarnosti bolj in bolj potrdovali.

Enako, mislimo, bi nas gospodarske in denarstvene reve nikoli tako ne stiskale, naj bi ne bili vredniki večine časnikov židovskih nakan podpirali ter hoté ali nehoté vtrjevali, dokler nismo dospeli sim, kjer smo zdaj, da namreč pogin in prepad nam od vsih strani nasproti zeva.

Kar mene tiče, rad pripoznam, da bi bilo mnogo drugih za ta posel bolj sposobnih. Prevzel sem vredništvo le začasno, le zaradi posebnih okoljščin. Pač sem si svest „volje prav storiti“, ali „volja in dejanje“ ste dve reči. Bodi že drugo, kakor je, tolikega bremena že zaradi starosti in bolehnosti dolgo ne morem nositi; zraven tega imam še mnogo drugih opravil, kterih se tudi ne morem oprostiti. Res, naj bi ne bil potrebe, „Slovenca“ vzdrževati, popolno prepričan, ter prepričan o dobrem delu, bi tolike butare nikdar ne prevzel.

O mojem programu menda mi je komaj treba govoriti, ker slovenski svet me sploh kolikor toliko pozna. Da vendar lepe navade popolno ne preziram, le o kratkem rečem:

Katoliški kristijan in duhovnik sem (tudi prvo ali drugo so čitatelji) n tsk hočem ostati; tedaj tudi „Slovenca“ na kršansko-katoliški podlagi vredovati, bodi komu „priležno ali ne priležno“. — Drugič: Rojen Slovenec sem in hočem ostati (isto tako čitatelji); tedaj hočem tudi narodno stvar vselej zastopati, bodi si proti komur koli. — In zadnjič: Avstrijan sem in hočem ostati (enako gotovo vsi čitatelji), tedaj se tudi za blagor države vselej potegovati. In naj bi mogel „Slovenec“ to ali drugo grajati, zoper presviti. cesarja in nje-

gove namestnike gotovo vedoč nikoli besedice ne porečem. Tedaj o kratkem:

„Za vero, dom in cesarja“ bočem živeti in delovati neprestrašeno in nepremakljivo, bodi komu všeč ali ne všeč, bilo naj bi treba še toliko za to žrtvovati. Za izpeljavo tega pa prosim prizanašanja. Mnogokrat se to in uno ne dá niti storiti, niti spremeniti, naj ima človek še toliko resne in stanovitne volje. List ima svoje pomanjkljivosti in pege; kar bode mogoče, se bodo odstranovale; da bi se vse h krati zgodilo, ne bo noben úmen zahteval.

Povedal sem ob kratkem, kaj hočem storiti, naj tudi omenim, kaj nočem storiti. Nikoli nočem vedoma niti storiti, niti dopustiti, kar bi bilo zoper dolžno spoštovanje duhovske ali svetne oblasti. — Nikoli ne storiti ne dopusti, kar bližnjemu poštenje krađe. Tudi list je oseba in sicer pravna, toraj zapovedi božje dolžen spoštovati, dasiravno se to svetu smešno zdi. — Nikoli ne gojiti ne podpirati razprtij, zaničljivega zabavljanja in preprirov, čeravno je to marsikterim bralcem jako mikavno berilo, dasi je zoper krščansko ljubezen. Da vse to ne brani, pregrehe grajati in pomote zavračevati, sploh potrebnega odgovora nikomur ne na dolg ostajati, se samo po sebi ume. Zato je list, čemu bi sicer bil?

Kar se pisave tiče, se hočem ogibati vsega ptujega v besedi in sestavi, kolikor mogoče, ter pisati slovenski in sicer priprosto, toraj niti hrvaški-srbski. Slovenci so bili naši pradedi stoletja, Slovenci tedaj ostanimo — naš jezik je gibčen in bogat dovolj, da nam ni treba po ptujščini segati. Sorodne brate spoštujmo

Okrožnica Strossmayerjeva

o razmerah zapadne in vzhodne cerkve.

(Dalje.)

III.

Kdor koli ima zdravo oko in razume jezik latinski, priznati mora, da sveti Ciprijan trdi, da izvir edinosti in solidarnosti cerkvene je oblast sv. Petra, ki se v cerkvi božji od početka vedno nadaljuje. Dokazuje sveti Ciprijan ta nauk v tretjem stoletju z istimi razlogi, s kterimi isto dokazujejo današnji bogoslovci katoliški. Kolika sreča, ko bi se vzhodna cerkev z zapadno pogajala s to zlato knjigo Ciprijanova v roci, ki ni dvombe, da bi se le z nekoliko dobro voljo in čisto namero pogodili tudi v onem, kar je bistveno, to je o izviri in večnem čuvaji one edinosti, ki je najlepši kras cerkve božje na zemlji. Kadar pa preišljujem omenjene besede Ciprijanove, spominim se krasnega govora Bossueta o edinosti cerkve. Blizo tako-le pa govori Bossuet: res je, besede rečene Petru, kar bodeš zvezal na zemlji, zvezano bode tudi v nebesih, in kar boš razvezal na zemlji, razvezano bo tudi v nebesih, rečene so pozneje tudi drugim apo-

stolom; toda najprvo izgovorjene so pred vsemi apostoli Petru samemu, da se dokaže, da se besede nanašajo na vso cerkev in na vse apostole ob enem in to zaradi cerkvene edinosti. Ker pa Bog ni nezvest svojim besedam, tudi Petru ni vzel in odrekel, kar mu je samemu dal, ko je pozneje isto moč dal tudi vsem drugim skupno s sv. Petrom. Kar je Jezus dal Petru samemu brez drugih, ni drugim brez Petra nikdar dal, in zato jih nikdar, tudi ko jim podeli moč zvezati in razvezati, ne odveže od one Petrove oblasti, pod katero jih je prvič postavil. Moč drugih apostolov je vže s tem, da je celemu sboru in „solidum dana“, omejena ter se omejuje vedno bolj z razširjanjem cerkve; toda moč dana edinemu Petru ostane vedno ena in ista, ostane moč popolna (plenitudo potestatis) in neomejena ter se razprostira od enega kraja cerkve tje do družega. Kakor Bossuet v 17. in kakor bogoslovci v 19. tako postavlja sv. Ciprijan v tretjem stoletju izvir in temelj edinosti v cerkvi božji v ono moč, katero je izročil Jezus sv. Petru, a v njem in po njem tudi vsem njegovim zakonitim naslednikom.

V tem večnem izviri edinosti obstoji ne-

premagljivost cerkve, tú je poročstvo njene svobode; ker ako je tudi posvetni sili, pod katero živé posamezni biskupi, moč zatreti ono solidarno moč, ki jih druží z drugimi, vendar ni nobeni materijalni sili na svetu mogoče zatreti in uničiti te solidarne sile v njenem izviri, ker ga je Gospod povzdignil do sebe samega, da ga ne doseže nobena sila; to pa zato, da ohrani svobodo vesti in svete vere ter brani neodvisnost apostolskega zvanja po širnem svetu. Lahko je bilo posamezne biskupe na Pruskem pregnati in zapreti; toda ni bilo tako lahko zatreti one središnje sile v cerkvi, ki je po milosti božji večkrat tim večja in vspešnejša, čim bolj jej svet nasprotuje. Cerkve, ki se, kakor Ciprijan lepo piše, ločijo od tega temelja, ne morejo ohraniti svobode in neodvisnosti, ker takoj zaide posvetna oblast ono važno mesto, ki je s tem prazno ostalo v cerkvenem sestavi, kateri je bilo ugodno, da tudi cerkveno moč obrača v svoje namene. Zato je lahko zvezo svete edinosti razrušiti, a težko poznej povrniti cerkvi svobodo in neodvisnost. Živi vzgled v tem nam je Rusija, ki čuti, da v cerkvi njeni ni one moči in notranje sile, ki bi jej bila potrebna, da premaga

in podpirajmo, kolikor nam mogoče, to menda bode boljše, kakor nalašč iskati tujega a zame-tovati domače.

Evo tedaj; kdor je s tem programom za-dovoljen, naj „Slovenca“ podpira z naročnino in dopisi; prvo je gmotna, drugo duhovna hrana listu.

Brez tega dvojega ne opravi noben vred-nik nič, in kadar enega ali drugega zmanjka, list propade. Naj bi tega čitatelji nikoli ne pozabili ter ne mislili, da je vse storjeno, če le se na list naročajo.

Kar se naročnine in izhajanje lista tiče, ostane to za zdaj pri starem. Delovalo se pa bode neprenehoma na-to, da „Slovenec“ postane dnevnik; ker to je že obljubljen ter tudi res potrebno.

Dragi Slovenci! če prevzamem toliko breme, ki gotovo ga nikdo ne pozná, kateri ga ni nosel, podpirajte me ter pomagajte nositi je. „Viribus unitis“ gró vse, brez tega nič. Delajmo, dokler je čas; lahko mogoče, da pridejo še časi, ko bi radi mnogo več delovali in žrtvovali, pa — prepozno!

Tedaj „z božjo in vašo pomočjo bratje“!

Jožef Jerič, župnik v p.

Slovenski učni jezik na srednjih šolah.

Z Dunaja, 30. aprila.

Šolski odsek je sinoči obravnaval vprašanje o slovenskih srednjih šolah. Profesor Kvičala je vtemeljeval resolucije, ki so se že pred nekimi dnevi natisnjene izročile od-sekovim udom s potrebnimi pojasnili vred, da jih je vsakdo lahko preštudiral. Vlado so na-domestovali: sekcijski načelnik Fidler, dvorni svetovalec Križek, pa šolski nadzornik Ulrich. Prvi je poprijel besedo zoper nasvete glasoviti Rus, potomec slovenske rodbine Rusove iz Mirne peči. Njemu se dozdeva, da bi se učenci slovenskih srednjih šol ne naučili toliko nemš-čine, da bi zamogli obiskovati nemške višje šole, in prva posledica, ako se dovolijo slo-venske srednje šole, bi bila, da bodo Slovenci čez nekoliko let zahtevali tudi slovenske višje šole. Tudi zarad tega je nemogoče osnovati slovenske šole, misli Rus, ker Slovenci še ni-majo ljudskega slovstva. Srednje šole so pa namenjene za splošnje in ne za narodno omiko

Nemški jezik bi moral biti vsaj obligaten pred-met v slovenskih šolah, tega pa v nasvetovanih resolucijah ne stoji. Rad bi tudi vedel, kako se pri učencih določuje materni jezik. Njemu se dozdeva, da veliko učencev slovenskega maternega jezika prav dobro zna nemški, in narobe tudi nemški učenci znajo slovenski. On bi toraj le tedaj zamogel glasovati za slovenske šole, ako bi vedel, koliko učencev je nemščine tako nezmožnih, da se ne morejo uspešno po-dučevati v nemškem jeziku. Konečno se po-norčuje tudi iz peticij, ki so o tej zadevi državnemu zboru došle iz raznih krajev slo-venskih, češ, da so bile umetno sprožene, ker so zlasti Slovenci jako izurjeni v agitaciji za take peticije. V dokaz te izjave navede obrazek peticije za ravnopravnost slovenskega jezika in vstanovo višje sodnje v „Slov. Narodu“. — Za Rusom se je oglasil Jireček ter je prav toplo zagovarjal pravico Slovencev do narodnih šol, ktera se jim ne more odrekati. Gotovo se bodo tudi nemščine toliko naučili kolikor jo potrebujejo. Tudi za šolske knjige ni treba imeti posebne skrbi, ker sta si slo-venski in hrvatski jezik tako sorodna, da se v slovenskih šolah lahko rabijo tudi hrvatske knjige. In ako bodo hotli slovenski učenci zahajati na slovansko vseučilišče, imajo veliko šolo v Zagrebu in jim ne bode treba zahtevati lastnega vseučilišča. — Levičar Beer pogreša v poročilu natančnejša pojasnila o šolskih knji-gah, so li že pripravljene ali ne, ker je ne-mogoče dovoliti slovenske šole, dokler potrebnih šolskih knjig ni. Prosi toraj g. poročevalca in vlado, naj pojasnita to reč. Prof. Kvičala našteje knjige, ki so že natisnjene in ki so v delu, ter Beeru ugovarja, da si prvi in drugi del resolucije nista nasprotna, kakor je on trdil, češ, da v prvem delu se zahteva vpeljava slovenskega jezika po primeri naučnih pripo-močkov, v drugem pa se zahteva kar slovenska gimnazija. Po njegovem mnenju se bode tudi na slovenski gimnaziji nemščina primerno go-jila in se bodo lahko rabile nemške knjige za predmete, za ktere ni še slovenskih. Sicer pa se bodo tudi slovenske knjige gotovo precej spisale, ko bode le zaukazan učni jezik slo-venski. Tudi na Českem je bilo veliko na-sprotovanja ko se je vpeljal česki jezik, in ni bilo knjig, pa hitro so se preskrbele vse

in zdaj se vidi, da je bilo za uk in splošnji napredek dobro, da so se dovolile česke šole. Tudi Fidler je potrdil, da je že več knjig apisanih in da hoče vlada razširiti poduk v slovenskim jeziku. Naenkrat pa se to ne more zgoditi, ampak le polagoma, ko se pripravijo potrebne knjige, zato nima zoper nasvetovane resolucije nič, samo naj se izpusti iz njih do-ločba, da se mora vse to izvršiti že s šolskim letom 1882/83. Šolski nadzornik Ulrich je dal v pojasnilo o učiteljskih pripravnicah ter na-vedel ministerski ukaz, ki je za prvo leto učiteljske pripravnice več predmetov zaukazal učiti v slovenskem jeziku. Našel je potem knjige, reki, da manjka še somatologije in geometrije. — G. Klun je najprej izrekel svoje začudenje u ravnanju levičarjev. Zadnjič so nasprotovali nasvetovanem predlogu, češ, da se preveč spušča v nadrobnosti in določuje, kateri predmeti naj se učé nemški, danes pa nasprotujejo, češ, da je nasvet poročevalcev pre splošen, da ne daje nobenega poročstva za potrebno in primerno gojitev nemškega jezika.

Zadnjič je Beer rekel, da nam hočejo dovoliti slovenske šole, zdajke se nam hočejo dovoliti, pa gospodje z leve strani zopet na-sprotujejo. Očita se nam, da nimamo knjig; pa to očitjanje se mu zdi, kakor bi se ljudem, ki zahtevajo železnico reklo, mi Vam je ne dovolimo, ker še nimate vozov, da bi z njimi po njej vozili. Dovolite le šole, in knjige bomo kmalo imeli. Saj tudi za nemške šole ni bilo vselej potrebnih knjig, in še o njegovem času morali so si učenci pomagati s tem, da so za učiteljem pisali in se potem po teh spisih učili. Sicer pa je g. šolski nadzornik, s katerem je o tej zadevi govoril, bil tudi tega mnenja, da se bodo šolske knjige preskrbele precej, ko se slovenski učni jezik dovoli, ker imajo gg. profesorji že mnogo rokopisov pripravljenih, mnoge pa izdelujejo. Tako so n. pr. v delu fizika, geometrija in matematika, natisnjena je že somatologija in nauk o geometričnih podo-bah, in za latinski slovar in latinsko-slovenske vaje se je že našel tiskar in založnik. Neki govornik (Rus) je hotel vedeti, kako učenci napredujejo. Odgovoriti se mu mora, da je za mnoge učenje v nemškem jeziku silno te-žavno, da si sicer na pamet zapomnijo reč, pa je ne umejo, zlasti ker je vlada pri nas

nevarne one nihilistične nauke, ki se vedno bolj širijo in temelj rušijo človeškemu društvu. Steu, da je Gospod stolico sv. Petra postavil v temelj cele cerkve, postavil jo je tudi v zalog vsake svobode in vsega napredka na tem svetu, ker je združil z njo načelo: dajte Bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega; to načelo loči krščanstvo od paganstva, ter loči osodo svete vere in vesti vedno od osode po-svetnih namenov in osnov, brez ločitve da o pravi svobodi in pravem napredku ne moremo govoriti. —

S tem namenom spremila je previdnost božja Konstantina iz Rima v Carigrad ter prvostolnika rimskega osvobodila vsake zu-nanje oblasti skoro v istem času, ki je prišel iz katakomb na božji dan ter zasedel stolico svetega Petra. Smemo res z nekako pravico reči: roka božja združila je takoj v četrtem stoletju pa do najnovejših časov v Rimu obe oblasti, cerkveno in svetno, zato da mogó biti drugod po svetu ločene v občno korist. Naj-novejši časi uničili so to delo previdnosti božje; toda poskus, kterega so storili ljudje, da bi delo previdnosti božje nadomestili s svojo modrostjo in zagotovili svobodo svete stolice rimske, ta poskus se jim ni posrečil. Vsaki

dan prinaša nam zato novih dokazov, zato se pa tudi ves svet s tem vprašanjem bavi, ker se mu zdi navažnejše vprašanje današnjih dni. Mi katoliki sicer res ne vemo časa in načina, kedar in kako se reši to vprašanje, vendar vemo, da ima čas in način te oblasti on, ki je nekdar rekel: Ti si Peter skala in na to skalo bodem sezidal svojo cerkev in vrata peklena je ne bodo premagala; vemo pa tudi, da bode srečno rešeno to vprašanje umirilo svet in služilo vsemu svetu posebno pa še Italiji, ka-kor je rekel sam sveti oče, v korist in slavo. Tudi nekatoliki želé in delujejo, da se reši to vprašanje, ker hočeš nečeš spoštujejo v cerkvi katoliški najstari in najmočnejši zavod tega sveta, kterega nikdo drugi na svetu nadome-stiti ne more. Poslužuje se previdnost božja v ta namen tudi strahu pred onimi prevratniki, ki s silo napadajo cerkev katoliško in (sveto stolico rimsko, dobro vedoč, da jim bode z uničenjem rimske stolice lahko preobrniti javni red in spremeniti vso Evropo v grobje ter vse njene pridobitve vreči v grob, kakor so to poskušali ob času pariške komune. Rimska stolica ne hlepi po svetnem kraljestvu, ki danes je, jutri ga ni, marveč Bog sam postavil je v blagor občne svobode na dnevni red vprašanje:

kako bi se zagotovila svoboda in neodvisnost sveti rimski stolici v današnjih okolišnih; tega vprašanja ne zbrise noben človeški poskus z dnevnega reda, dokler se slednjič srečno ne reši na korist vseh držav in vsega sveta.

Iz načela o edinosti sledi tudi: da se po zakonu solidarnosti vse, kar je v cerkvi kato-liški, eno z drugim veže, eno drugo podpira, dopolnjuje, eno drugemu pomaga tako: da je vse blago cerkveno, če smem reči, občno imetje; da na priliko nezmožljivost cerkve ni le občno dobro, nego nekako tudi občno pravo in občna dolžnost vseh, ki se k njej glasó. Tudi šolsko dete, ki zna svoj katekizem in kteremu so dobri starši in učitelji vili v dušo ono čustvo, ki je napolnjevalo dete, ktero je Jezus vzel v naročje ter vsem nam v zglede postavil, tudi tako dete, pravim, ve, da krščanski nauk ni od véera), marveč da je dedščina skoro dvajset stoletij, ktero vsi vedno in povsod v cerkvi božji čuvajo in branijo kakor oko v glavi. Tudi to dete ima pravo in sveto dolžnost braniti sveto vero proti vsakemu, ki se bo drznil tajiti n. pr. hudiča in pekla, ki bi krivo go-ovoril o skrivnosti sv. rešnjega Telesa, o brez-madežnem spočetju Matere božje in o pokori. (Konec prih.)

nastavila nekatere profesorje, ki slovenščine niso zmožni in toraj otrokom ne morejo v domačem jeziku razložiti, kar nemški ne umejo. Od tod pride, da mnogi, nadarjeni in prebrisaní učenci, ki bi se v slovenskih šolah odlikovali, izgubé veselje do šole in izostanejo. Zato vidimo čudno prikazen, da od 150 do 160 učencev, ki se vsako leto oglašajo za prvo šolo, jih komaj 20 do 30 dosepe v osmo šolo! Na vprašanje Rusovo, kako se določuje materni jezik učencev, odgovarja, da se pač dostikrat čisto slovenski otroci vpišejo za nemške, ne pa narobe nemški otroci za slovenske. Sicer pa se Nemci na Kranjskem gledé šol nimajo pritoževati. Po zadnjem ljudskem številenju je na Kranjskem 447.366 Slovencev, pa le 29.392 Nemcev. In ta peščica Nemcev ima gimnazijo in reliko v Ljubljani, in gimnazijo v Kočevju; 447.600 Slovencev pač tedaj zasluži, da se jim da vsaj ena slovenska srednja šola. Konečno govornik zavrne še Rusa zaradi njegove zbadljive opombe glede peticij, rekaši, da so levičarji, ko je šlo za šletno šolstvo in odpravo konkordata tudi razpošiljali tiskane formulare ali obrazce takih peticij. „Narod“ pa je tak obrazec objavil, ker so razne občine prosile, naj se jim pošljejo v podpis take prošnje, pa se vsakej posebej ni moglo odgovoriti. Govorili so še levičarji Sues in Wildauer zoper, Poljaka: grof Dziedusicky in Czerkavsky in poročevalec Kvičala pa za nasvetovane resolucije. Sues je po svoji navadi vdrihal po vladi, češ, saj je vaša vlada, toraj ji zaupajte in brez posebnega nasveta izročite peticije. Ako ji pa ne zaupate, zediate se z nami v nezaupanji do nje in izrazite tudi to.

Pa vsi ti ugovori niso nič pomagali in večina odsekova je sprejela te-le resoluciji, ki jih hoče nasvetovati državnemu zboru:

1. C. k. vladi se vnovič naroča, da naj na srednjih z državnimi stroški plačevanih šolah v slovenskih deželah za učence slovenskega matrnega jezika ta jezik po primeri naučnih pripomočkov vpelje kot učni jezik, ob enem se pa c. k. vladi naroča, da naj v Ljubljani z enakim ozirem osnuje samostojno slovensko gimnazijo, sedaj obstoječo utrakvistično pa premeni v gimnazijo z izključivo nemškim učnim jezikom.

2. C. k. vladi se naroča, v učiteljskih, v katerih se izgojujejo učitelji in učiteljice za slovenske ljudske šole slovenski jezik obširneje rabiti za učni jezik, kakor doslej, ob enem pa tudi skrbeti, da bode učencem teh učiteljskih mogoče se nemškega jezika popolnoma naučiti.

Politični pregled.

V Ljubljani 1. maja.

Avstrijske dežele.

Ministerstvo pravosodja je poslalo viši sodniji v Gradci ukaz zastran rabe slovenskega jezika pri sodnijah. Nadsodnija v Gradci je že razposlala dotično naredbo vsem sodnijam na Kranjskem, sodniji celjskega okraja in sodnijam po Koroškem, kjer je namočano prebivalstvo. Sklicaje se na ministerški ukaz 15. marcija l. 1866 št. 865, 20. oktobra 1866 št. 1861 in 5. sept. 1867 št. 8636/9396 ukazuje sodnijam naj sprejemajo v civilnih in kazenskih zadevah vse v slovenskem jeziku pisane vloge in prošnje in tudi od tacih strank, ki so zmožne nemškega jezika. Tudi se naznanja z Dunaja, da je državna tiskarna z okrožnico povabila vse krajne sodnije, naj si naroče slovenskih tiskovin. Vendar enkrat. Drugokrat kaj več o tem.

Iz Dunaja 27. aprila ve povedati „Wien. Abendpost“, da je gimnazijski strokovni zbor imel sejo t. m. Posvetovali so se o tem, da bi gimnazijski učitelji humanističnih predmetov prestopali z učenci v više razrede, kateri so zmožni poučevati v teh predmetih.

Zoper Jude se vse vzdiguje. „Edinost“ piše, da se že tudi v Trstu na tihem zoper Jude sčuje; nekdo je hotel celó v to shod sklicati, pa policija tega ni dovolila.

V Celovcu je dež. predsednik okrajnim glavarjem vzkazal, da naj duhovne pastirje z vso močjo podpirajo, da se bodo nedelje in prazniki bolj posvečevali. Pravo!

V Bosno in Hercegovino se baje mir povrača. Prebivalci po polji delajo, kakor bi se ne bilo nič zgodilo, vlada menda tudi ne bo zasledovala in kaznovala teh, kateri se mirno na dom povračajo, zlasti ker je bilo veliko primoranih, da so šli za vstaši, povsod se rado zgodi pri takih prilikah, da odločni in energični druge terorizirajo. — Ako bode vlada spregledala zapeljanim, odpočila se bode dežela počasi in si opomogla, nevarno bi bilo res tako energično ljudstvo, kakor so tam doli ljudje, tirati v obup. Mnogo hrabrih vojakov je moglo že življenje pustiti v teh tokavah, ne gledé na ogromne troške, katere prizadeva vojna vsi državi, tedaj kolikor prej mir, toliko boljše.

Vnanje države.

Iz Pariza 27. aprila. Vlada je imenovala komisijo, ki ima preudarjati, kaj je z nasvetom, prekopati zemljo pri „Gabes“ in napeljati vodo v aljirske slana močvirja Schott. Udje tej komisije so Lesseps, general Chancy, Dupuy de Lome, Dumas, Becqueral in nekateri drugi.

Izvirni dopisi.

Z Dunaja, 28. aprila. (Szlavi je odstopil. Iz državnega zbora. Naučna komisija) Naj važnejši politični dogodek je odpoved skupnega denarnega ministra, barona Szlavya. Listi poročajo, da je že pred 8 dnevi odpoved svojo izročil cesarju, vendar se je reč še le včeraj izvedla, ko so se delegacije razšle. Pravega vzroka te odpovedi listi še ne vedo, ampak le ugibajo, kaj je pripravilo ministra, da je popustil svojo vsažo in imenitno službo. Eni menijo, da je to storil, ker so delegacije od zahtevanih denarjev odščipnile dva milijona goldinarjev. Zopet eni trdijo, da se je Szlavi odpovedal, ker je vojaško vodstvo v Bosni in Hercegovini marsikaj na svojo roko vkrenilo, kar je dalo prav za prav civilnemu oskrbništvu in za kar se je ono tudi odgovornega delalo. Še eni menijo, da je Szlavi odstopil, ker so Madjari odločno oporekali zoper to, da bi se iz Bosne in Hercegovine napravila nekaka nova vojaška granica. V nekaterih dnevih se bodo že zvedeli pravi vzroki, zlasti ko se bode imenoval njegov naslednik, ki bo najbrže zopet kak madjar, morebiti Kallay?

Državni zbor danes prične obravnavo o colnem tarifu. Poslanci, ki so sicer le redkokrat tukaj, so se že sošli, da se vdeležjo glasovanja, ki bode v ponedeljek, ker bo danes in jutri splošnja obravnava. Avtonomistični klubi so sklenili glasovati za to, da se o navetih odsekovih prične posebna obravnava, v kateri bodo Dalmatinci stavili svoje posebne nasvete.

Železnični odsek je pretresal predlog o železnici iz Trsta v Herpelje ter sklenil na-

svetovati, da naj se za zdaj dovoli samo 40.000 glđ. za prvotne študije. V odseku se kaže nekako protivenje za omenjeno železnico in bi raje videli, ko bi se Rudolfova železnica nadaljevala iz Loke proti Trstu, ker je dotični načrt natančno izdelan in leži že od l. 1873 pri kupčijskem ministerstvu.

Obrtnijski odsek jako zamudno razpravlja poglavje o obrtnijskih zadrugah. Ta teden imel je že štiri prav dolge seje, pa ni rešil še enega paragrafa ne. Ker levičarji posvetovanje s svojimi dolgimi in nepotrebniimi govori in brezšteviliimi naveti jako zavirajo, sklenil je središni klub vlado prositi, da toliko časa ne bode sklenila državnega zbora, dokler obrtnijski odsek ne bode dovršil posvetovanja obrtnijske postave. Ako bi pa to ne bilo mogoče, naj pa vlada zaukaže, da ima po sklepu zborovem obrtnijski odsek toliko časa skupaj ostati, dokler ne bo končal omenjenega posvetovanja. Bomo videli, bo li ta pripomoček kaj pospešil delovanje obrtnijskega odseka.

Naučna komisija je imela včeraj sejo, v kateri je pretresala zlasti pritožbo, da so učenci s predmeti preobloženi. Večina bila je te misli, da to največ izvira od tod, ker je za vsak predmet nastavljen poseben profesor, ki ne vé, koliko se imajo učenci učiti drugih predmetov in bodo li mogli vse zmagovati ali ne. Temu hočejo v okom priti z naredbo, da bode na nižji gimnaziji en profesor predaval vse jezike in zgodovino, en drug pa vse druge predmete razun krščanskega nauka. Ti profesorji naj bi se z učenci pomikali v više razrede, ker na tak način drug drugzega čedalje bolj spoznavajo. Tudi o šolskih knjigah se je govorilo in razodela želja, da naj se konec stori vednemu preminjanju šolskih knjig, kar učencem prizadeva mnogo stroškov, profesorjem pa dostikrat nepotrebne sitnosti.

S Primorskega, 19. aprila. (Odgovor g. dopisniku v „Soli“, zv. 4., l. 2., str. 123.) (Dalje.)

Kar se pa tiče čenčarjev „o razbiti tabli“ in „prazni omari“ prašam: Kje stoji pisano, da bi jaz kaj takega v poštev vzel in tako razumel? G. moj! dobro, boljše, najboljšo bode, da načepnete sami sebi naočnike na nos, da boste zamogli boljše čitati, čitano umevnejše razumeti in razumeto modrejše razsoditi. V še večje pojasnilo! Prašam: kako bi zamogel duhoven sploh: nazorne pripomočke zametovati? kako? pravim, ko vendar je katol. cerkev od svojega početka prva bila, kateri je bilo tudi pravilo: Iz vidnega k nevidnemu: Zakaj, kar je nevidnega na njem, se od stvarjenja sveta sem, po tem, kar je vidnega spozna in vidi; tudi večna njegova moč in Božanstvo (Rim. 1. 20).

Poglejte, g. moj! Vi znate prav dobro naltolcevati in še več! Prašam: so Vam li znane „Zgodbe sv. pisma za katol. ljudske šole? kaj zapazite skoro na vsaki strani? kaj pomeni to? dalje: kaj visi do zdaj še poleg cesarja po ljudskih šolah? kaj visi in sloni po sv. katol. cerkvah? kaj je zidano po vseh cerkvah? Niso li to nazorni pripomočki, v katerih je katol. cerkev vedela gotovo prej, kakor vai Vaši kolegi? Tudi mi je znano iz gluhonemostovja, kako so res neobhodno potrebni „primeri“ pripomočki pri učenju ali odgojevanju otrok sploh, mogoče bolj kakor Vam. Sicer pa vendar ni toliko učenja treba, da bi ne znal človek razsoditi, katera učila so primerna za ljudsko šolo in katera niso? Menim, da ni treba učiti se za to mašinostovja v Londonu ali v Njujorku. Ni čuda torej, ako Vas „nekaterih“

svet takó v prevzetnosti sodi. Neki državni poslanec je rekel: da je lože z ministrom Taaffe-jem govoriti, kakor pa z „nekaterimi“ učitelji.

Kdo pride zdaj na vrsto? Zdaj pride na vrsto „stroj mazan z brezovim oljem“, to je brezovka ali brezova šiba, katero je rabila stara šola. Sicer pa o brezovki nisem čisto nič omenil v nobenem dopisu, dosledno: niste imeli tudi nobenega povoda se z menoj norčevati in s staro šolo. Vendar v obrambo stare šole o „ti točki“ moram danes odgovoriti. Začnem:

Pred vsem bi priporočal g. dopisniku s Krasa, da prečita §. 7. zdrave pedagogike, na katero se jaz posebno naslanjam, kjer govori pisatelj prav lepo razločno o postopanju učitelja z učencem. Sicer naj bi se nova šola vendar toliko ne širokoustila, kar se tiče odprave brezovke iz šol, ako bi bila ta odprava tudi popolnoma opravičena. Resnično! sram bi Vas že moralo biti, da se tudi o ti točki preveč čez grlo hvalisate v svoji prevzetnosti, kakor da bi bili, Bog vé, kaj iznašli, gledé napredka, odpravivši brezovko iz šol. Ali je ta odprava opravičena ali ne — pogledjmo!

Kaj pravi sv. pismo? Da druge izreke sv. pisma opustim, naj omenim le, kaj pravi sv. Duh v Salamonovih pregovorih: Nespamet se dečkovega srca trdno drži; pa krotivna šiba jo prežene. (22, 15). Zopet: Ne odteguj otroku krotitve; zakaj, ako ga s šibo udariš, ne umre; njega dušo pa rešiš pekla. (23, 13, 14.) In zopet: Komur se šibe škoda zdi, sovraži svojega sina; kdor ga pa ljubi, ga strahuje — vedno, to je: kedar je vreden. Sklep: kdo je modrejši? ali je sv. Duh ali moderni didaktiki? Toda, že vem, da opravi malo ali nič sv. pismo pri nekaterih. Kaj pravi neki učen zdravnik, menda Kienke: Otrok se ne sme kaznovati ne s klečanjem, ne s stanjem. Zakaj ne? On odgovori: zato ne, ker dolgo stanje in klečanje je protivno živahni naturi mladih učencev. No! kar se tiče klečanja, s tem se že vjemajo moderni šolniki z g. zdravnikom, — se razume po besedi, ne pa po dejanju, — ugovarjaje, rekoč: Klečati se sme le pred Najsvetejšim v cerkvi, ko je izpostavljeno. Toda pri tem pozabijo, da je Najsvetejši tudi Bog, kateri je povsod pričujoč, torej tudi v šoli. Dosledno: ako bi otroci tudi vzeli klečanje, kakor da bi klečali pred Bogom, zato, ker so učitelja, naj bo že kateheta ali učenika, dosledno in konečno tudi Boga razžalili, glejte! taka kazen bi bila — prava kazen, ker bi izvirala iz strahu Božjega. Kolikokrat ne opomnim jaz otrok, da je treba v šoli ravno tako pri miru stati, kakor v cerkvi, in tudi zato, ker je Bog povsod pričujoč! Sicer pa ne vzame otrok klečanja za nič drugega kakor za kazen. Ali kar sem hotel o klečanju povedati, sem hotel s tem slavnemu občinstvu le povedati, v čem da išče nova šola lavorike svoje. Zdaj pa: dasitudi se vjema nova šola z dotičnim zdravnikom, kar se tiče klečanja; gotovo se pa ne vjema, kar se tiče stanja, katero učeni zdravnik ravno tako prepoveduje kakor klečanje. Sicer, dasitudi se jaz popolnoma ne vjemam z dotičnim zdravnikom, ne v prvem, ne v drugem; vendar mu moram pripoznati, da ima saj nekoliko prav, kako hudo je, ako otroci dolgo klečijo ali stojijo, kajti to je: prvič za otroka, posebno za kakega močno mučilno, drugič je tudi za druge dražilno in vznemirjevalno. Zakaj mu pa ne dam popolnoma prav? Zato ne, ker razločujem različne šolske kazni. Kazen pa mora biti mučilna drugače kazen — ni kazen. Na vsak način

služi dotični zdravnik v mojo potrditev, namreč: ako se ne sme otrok kaznovati, ne s klečanjem, ne s stanjem — s čem pa bomo otroke kaznovali? Mu nakupimo li bonboni, ko bode igral?

Dalje: kaj pravi slavni govornik Ciceron? On pravi: Matera in učitelji nimajo navade kaznovati otrok samo le z besedami, temveč tudi s šibo (De aeg. len. c. 27). Kaj pravi zopet naš Stökl: Kar se tiče telesne kazni, naj bo ta najzadnja in naj se le takrat uporablja, kedar že vse drugo nič ne pomaga. Pretepanja po glavi in po hrbtu naj se vsak učitelj brezpogojno izogiblje. Nekoliko pa učenca nastrikati ali po dlani ali po zadnji mamicí, to se lahko že nasvetuje, — se razume, ako že vse drugo nič ne pomaga (§. 33, n. 13, g, h. 163). Opomnil pa bi jaz, naj bi se deklice nikdar drugače, kakor le po dlani nekoliko oštrkalo. Mislím, da je boljše nekoliko otroka oštrkati brez telesnega poškodovanja, kakor pa otroka z ruto za vrata obesiti, ali kakor ga prebadati s škarjami v hrbet, tako, da je dušo izdihnil. Razume se zopet, da bi moral biti vsak učenik posebno previden, moral bi poznati temperamente posameznih otrok prav dobro, zato, da bi nobene škode ne storil.

Ako bi pa vsi ti veljavniki nič ne izdali, poslušajmo, kaj pravi modrovanje. Če se ne motim, nabaja se v berilih za ljudske šole dogodba, kako da so Špartanci svoje otroke odgojevali. Dobro! Prašam: iz kakšnega namena so po bukvah izgledi? Menim zato, da se pozarja otroke, kako bode edino dobro zanje, ako si bodo prizadevali živeti po dotičnem nauku, katerega nam izgled ali pripoved predstavlja? Zdaj pa: Likurgova postava je zelo strogo odgojevala. Ker so prenesli moderni šolniki zgodovinsko to črtico v šolske čitanke, prašam: niso li imeli namena otrokom dalje pokazati, kako je dolžan otrok marsikaj potrpeti, posebno, ako si je sam trpenje in kazen askopal, kakor z igranjem v šoli? (Ciceron do tol. dol. c. 14) Torej: ako so imeli uredniki bukev tak namen, potem je tudi prav, da se sme otroka nekoliko s šibo oštrkati; drugače je tista povést v bukvah brez vsakega pomena. Zopet prašam: hočemo-li v šoli mehkušnost širiti? (Konec prih.)

Telegram „Slovenu.“

Z Dunaja 1. maja.

Specijalna debata o carini skoraj jednoglasno sprejeta. Monti se je poslanstvu odpovedal.

Domače novice.

V Ljubljani, 2. maja.

(Volitev župana.) Preteklo soboto je bil v prvi seji mestnih novih očetov izvoljen za župana g. Grasselli s 15 glasovi proti 11 (Dreo), za podžupana z enako večino g. Fortuna. Potem so volili v odseke: Magistratni odsek (prvomestnik župan): Alojzij Bajer, Fr. Fortuna, Vaso Petričič. Pravni in personalni odsek: J. N. Horak, Jožef Kušar, dr. Alfons Moše (prvomestnik), dr. Valentin Zarnik, prvomestnik in Cuber pl. Okrog. Finančni odsek: Alojzij Bajer, France Fortuna, Ivan Hribar, dr. Alfons Moše (prvomestnik) Vaso Petričič (prvomest. namestnik) Jožef Lukman in dr. Jožef Zupan. Stavbeni odsek: France Fortuna, Anton Goršič, France Peterca, France Potočnik (prvomestnik), Jožef Regali (prvomest. namestnik), France Ziegler in Leopold Bürger. Uboštveni odsek: (Prvomestnik župan) potem:

Anton Goršič, J. N. Horak, Jožef Regali, Fr. Stupica in Aleksander Dreo. Policijski odsek: dr. Karol pl. Bleiweis Trsteniški (prvomestnik), dr. Jožef Drč, J. N. Horak, Fr. Potočnik, Jožef Regali, Ant. pl. Gariboldi (prvomest. namestnik) in France Doberlet. Šolski odsek: Alojzij Bajer, dr. Karol pl. Bleiweis-Trsteniški, dr. Jož. Drč prvomestnik), Ivan Hribar, dr. Val. Zarnik, Rajmund Pirker (prvosednikov namestnik) in Karol Dežman-Sekcija za olupšanje mesta: Iv. Hribar, Jož. Kušar (prvosednikov namestnik), dr. Alfons Moše, Fr. Potočnik, Jožef Lukman (prvosednikov namestnik) in Peter Lasnik.

(R. gosp. Ant. Jerina) je v zadnji oporoki zapustil svojo hišo in nekoliko zemljišč Vincencijevi družbi za deško sirotišnico. Bog mu tamkej povrni!

(Prošnje.) Za vpeljavo slov. jezika pred sodnijami in prestavo nadsodnje iz Gradca v Ljubljano so 26. aprila t. l. prosile sledeče občine: Mestna občina Višnja Gora, Dendol, Draga, Leskovec, Križkavas, Velika Loka, vse v Višnjegorski in Luče v Žalinski župniji.

(Občni zbor kranjskega invalidnega društva) bode v nedeljo 7. maja ob 9. uri dopoludne v magistratni dvorani. Dnevni red bode: 1. Nagovor predsednikov. 2. Poročilo v delavnosti odbora. Poročilo v sklepu računov za l. 1881/82 4. Volitev društvenih opravnikov (odbora). 5. Posamezni nasveti v smislu §. 23. dr. pr.

(Požar.) Pretekli teden imeli smo v Dobličah blizu Černomlja požar. Černomaljski gasilci so se prav vrolo obnašali, ter s tem mnogo nesreče odvrnili.

Razne reči.

— Spremembe v lavantinski škofiji: Konzistorijalni svet prečast. g. Ogradi je postal stolni korar v Mariboru; č. g. Fr. Smrečnik je postal župnik v St. Ilu poleg Velenja; iz Wolfsberga je prestavljen v celjski kapucinski samostan č. g. Damascen Apien; in č. g. Peter Cizej, župn. na Reki je 60 let star umrl.

— Trst je neki imel pred 124 leti 5.911 katoličanov, 91 grekov in 46 luteranov in 121 judov; tedaj vkup 6.424 prebivalcev. In zdaj ima prebivalcev čez 140 tisoč. Res vrli napredek! Nekaj enacega se čita od nemških trgovskih mest.

— V Dunajskem Novem mestu je kaplan Fr. Bergmann k starokatolicizmu prestopil. — Veče neumnosti bi se ne bil lahko umislil, kakor dandanes k starokatolicizmu pristopiti.

— Na Francozkem se pripravljajo za romanje v Jeruzalem. Pravijo, da se je že 1037 Francozov za potovanje oglasilo. Res, lepo število!

— Iz Petrograda. 25. aprila je vničil velik požar več judovskih hiš in štacun v Kamenec-Podolskem. Škodo cenijo na pol milijona.

— Siciljanski roparji se vedno precej svobodno opravljajo svoje rokodelstvo. Nedavno so ujeli bivšega župana v Palermi, notarja Bartola ter ga niso prej izpustili dokler ni njegova rodbina zanj plačala 50.000 lir, kolikor so roparji zahtevali. Da laška vlada takih razmer ne more odstraniti, je pač znamenje njene slabosti. Namesto, da svojo eneržijo kaže nasproti sv. očetu papežu in nasproti katoliški cerkvi, naj bi raje take roparje strahovala.